

Aleš Kunaver:

V SENCI STENE

once se že nagiba k zasneženim grebenom in njegovi poslednji žarki zlatijo vrh severne stene Grandes Jorasses. Iz ledenika pod menoj se dvigajo rahle meglice, ki jih sunki vetra trgajo ob razdrapanih pobočjih; tam onstran ledu pa se dviga temna gmota, zavita v megle, ki se počasi razhajajo. Kos za kosom se kot prikazen kaže iz njih mogočen zob in njegova stena se globoko doli izgublja v meglah. To je Dru! Danes je ves bel, ker ga je obiskal snežni vihar; sicer pa so njegove navpične plati rumene in le včasih zažare rdeče, obsijane od večerne zarje.

Sedim v mehki travi pred šotorom in moji pogledi iščejo poti skozi megle do stopinj, ki so jih moje noge vrtale še pred nekaj urami v sneg na polici sredi te stene in še potem v ledenem kuloarju in na ledeniku pod njim. Gledam roke — opraskane so, obtolčene in koža izprana od snega in vode. In noge? Te so ozeble in prstov skoro ne čutim. Vse to me spominja, da zadnje štiri dni nisem imel le čudnih sanj, ampak da je bilo vse resnica.

Pred štirimi dnevi sva z Nadjo vstopila v to steno in danes sva se vrnila iz nje. Opisal bom vzpon in sestop. To je dvojno doživetje, ki skriva v sebi mnogo robate etike, in razumelj boste, zakaj želim, da bi zopet stal v senci te stene in prijel za njen mrzli granit.

*

Je res, ali se mi le zdi? V ledenem kuloarju stojita dve temni piki — kot dva človeka! Da, premikata se! Hm, torej bomo štirje; to je pa presenečenje. Molče se gledava, potem pa — ne vem več kdo, Nadja ali jaz:

»Lepo, bo vsaj družba!« Ta odrešilna misel takoj prežene vse čudne občutke, ki naju navdajajo in, kot da je to povsem naravno, grizeva v breg, zatopljena v svoje misli. Onih ni več videti, ker sva pod robom ledenika. Le kdo sta, se sprašujem in, čim bolj se bližava robu, bolj sem radoveden.

Kaj je res? Še vedno sta tam, sredi umazanega ledu, in zdi se mi, da celo nekoliko niže. Potem prečita drug za drugim počasi na desno k skalam in čez čas zletita dve vrvi v globino. Sestopata . . .

Matterhorn, Eiger in Grandes Jorasses — to so bili trije »poslednji« problemi Alp v desetletju pred zadnjo vojno. Nova, povojna doba je našla v Alpah nove probleme in je odkrila nove, še nepreplezane stene. Zapadna stena Druja v Chamoniških gorah je največje dejanje v Alpah v našem desetletju. Teden dni je trajalo, preden so preplezali plezalci po številnih neuspešnih poskusih to steno in Guido Magnone je napisal o njej celo knjigo — o vsem tem je že poročalo naše glasilo. Značilno za naš povojni in neučakani najmlajši rod je, da je segel kar po najvišjem jabolku na alpinističnem drevesu. Pričujoči članek pripoveduje, kako sta naša plezalca, Aleš Kunaver in ing. Nadja Fajdiga, preplezala že najtežja mesta in ju je zla usoda prisilila k umiku prav y vršnem delu te stene. — Op. ured.

Le kaj se je zgodilo? Nič več ne gledava tja gor in le še hitreje lezeva v strmi jezik ledenika pod vstop v kuloar.

Sva že pod njim, ampak prijetno ni, ker iz njega se vsipljeta led in kamenje.

Potem čakava, čakava... dokler ne prileti preko začetnega skoka rdeča vrv in potem še ena — bela. Tu sta. Čez rob pogleda širok, dobrodušen obraz, ki mu sledi še njegov lastnik, otovorjen s precejšnjim nahrbtnikom. Pozdravljamo se. Njegova francoščina je precej polomljena in takoj se mi vidi, da je Anglež. Seveda, to je Tom Bourdillon — mož, ki je prvi stopil na južni vrh Mt. Everesta. Ta ugotovitev me preseneča in v zadregi molčim. Pa je on sam, ki preseka tišino.

»Veste, ne gre. V ozebniku je led zelo slab in tudi više gori je stena močno poledenela.« Ta novica me popari. O steni potem ne govorimo več, saj nam je tako blizu in tako mogočna, da smo ji dolžni le spoštovanje. Bourdillonov tovariš se med tem že spušča k nam..., vlečeta vrv, njun vzpon je — končan.

Sedaj sva na vrstji midva, da se odločiva. To je težko. Sedaj, ko je moral Bourdillon nazaj, naj poizkusim še jaz, ko poleg njega dobivam manjvrednostne komplekse? Ne, to pa ne! Greva!

Mrzlično se navezujem in s pogledom iščem oprimke v skoku nad menoj. Tako gladka je ta plošča, da mi je tesno. To bodo prvi metri Dru-ja. Šele topli stisk rok obeh Angležev me nekako zdrami. Odhajata.

... Štirideset metrov navpičnega granita me je krepko ogrelo. Stojim na ledu v kuloarju. Nadja mi sledi in potem gledava v ledeno strmino nad nama. Štiri sto metrov ledu in kako strmega ledu! Ko bi bil vsaj samo sneg, tam je lahko kopati stopinje, tako pa nama reži nasproti umazanaj led. In preko tega je treba danes priti!

Kopljem stopinje, drugo za drugo naravnost navzgor in ledeni drobci mi brizgajo v obraz. Kjer ne gre drugače, mora pomagati ledni klin. Toda to neskončno kopanje v led, je samo napor.

Tisto mesto, kjer sta Angleža obrnila, je res nerodno. Tam ne bo šlo, saj je led čisto tenak in gledajo iz njega gladke plati. Treba bo na drugo stran... Ledni klini, stopinje..., kamenje in led, ki leti po ozebniku... Še nekaj skal, pa sem preko. To so bili hudi metri, saj je sredina ozebnika izredno nevarna zaradi zapadnega kamenja in ledu. Pa, ko bi vsaj letelo naravnost! Tako pa se odbija z ene strani na drugo in potem lahko samo ugiblješ, kam bo udarilo. Sicer pa tu mirna kri največ velja, ko je umikanje sploh nemogoče.

Ha, to je bila pa dobra poteza. Dve dolžini sva pridobila skoro zastonj. Ampak zopet bo treba na drugo stran. Spet prečim in trije klini zlezejo v led. Tako je kot spodaj, le da je kanonada hujša. Popoldansko sonce je posijalo v rob stene in led se trga povsod in treska v ozebnik. Dvakrat se umaknem nazaj v zavetje previsa, tretjič pa sredi prečke... penk... za pest debel kos ledu me zadene v čelo. Poln zadetek; le da za tarčo nisem najprimernejši. Zasadim oklo cepina in tipljem za posledicami. Malo krvi, velika buška in

Grandes Jorasses v večernem soncu

Foto A. Kunaver

zvezde pri belem dnevu. To je odkupnina za prečenje. Nič mi ni žal, lahko bi se bilo slabše končalo.

Potem pride najtežji del dneva. Led je tenak in pod njim klokota voda. Tu je pod njim strm skok in ledena plast je natrgana. Najmanj uro se motovilim v tej dolžini; to je že res od sile. Končno sem preko. Potem še Nadja. Od tu se že vidi sistem polic na oni strani. Tam je prostor za bivak, tam čaka počitek in požirek tople pijače. Tudi dan se že poslavlja in Chamoniške igle se svetijo v večerni luči.

Še prečka naju loči od tam; in za konec pokaže ozebnik še enkrat svoje zobe. Led je pretrgan s skalnim odstavkom, ta pa je razbit in izlizan od skal in vode. Niti ni tako strm, le prijeti ni kaj. Toda z zavestjo, da so to zadnji metri, se nekako zrinem preko. Še kratek kamin in na polici sva.

Ves popoldan sva gledala motni led in pripirala oči pred sikačimi drobci, sedaj pa nama plava pogled na vrhovih, ki jih zagrinja mrak. Le obzorje je še živo, saj žari v vseh mogočih barvah od vijoličaste do rdeče in rumene. Potem se prižigajo zvezde na nebu in gore se dvigajo iz teme in njih led se blešči kot srebrn oklep. Nad vsem tem pa vlada gluha tišina.

In življenje? Kam se je skrilo, ko je vendar večer tako lep? Globoko v dolini je, tam, kjer utripajo luči v Chamonixu. Tam so ljudje, ljudje, ki žive s svojimi skrbmi in svojim veseljem; tam je tudi toplota in udobje, ampak — tu je lepše. Pa še nekam vrtajo oči skozi temo. Na trato nad Mer de glace, kjer stoji naš šotor in v njem Tone in Mik, Jeglič in Pintar.

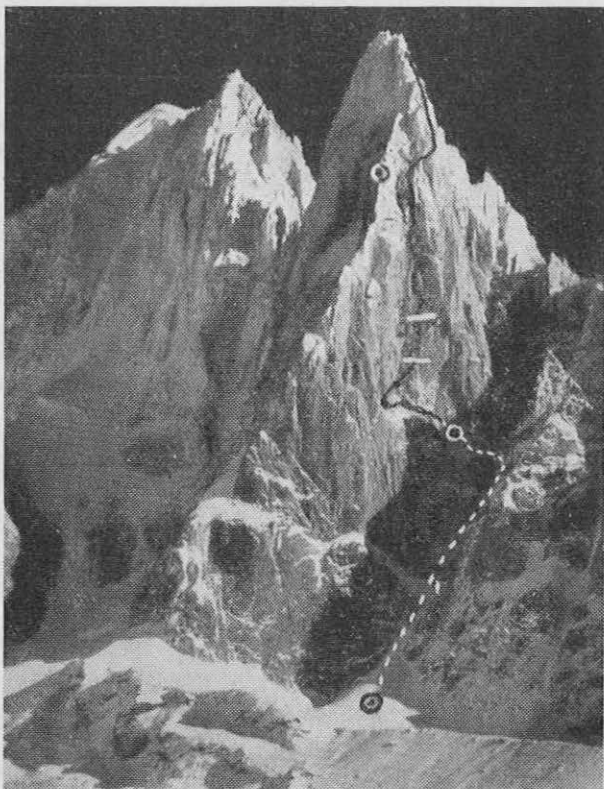
Mraz pretrga te sanje in me nažene pod vrečo za bivač. Večerja sva že, z volčjim tekom, in sedaj je čas za spanje, če se bo le dalo. Sedem ur sem klestil led in levo ramo imam malo pretegnjeno.

Mrzlo jutro me budi. Upiram se, hočem spati, ampak mraz ščiplje in zbadá in luč sili v bivač. Danes je na vrsti težji del stene: prečnice na levo, potem navzgor. Vstajava... zajtrk, izbijava kline, in že vlečem trde zmrzle vrvi preko krušljivega roba. To prečenje je sestavljeno iz samih navpičnih odstavkov in krušljivih prečnic. Pri nas velja, da je granit vedno trden in da vse drži; pa to ni res. Lahko je tudi krušljiv kot najslabši apnenec — in tak je tu. Orientacija je tu precej težka in naloženi blokji se prožijo pri vsakem dotiku in brez šuma leté čez rob v globino. Tu sva v sredini te ogromne stene in počasi prečiva proti sistemu počí na levi. Tam je slovita »Fissure Vignes«, za katero so se Francozi borili dolga poletja. Prvi jo je preplezal Vignes iz Lyona in potem sestopil iz stene. Kmalu po tem dejanju je izvedel svoj zadnji vzpon — na Nanda Devi in izginil s tovarišem na sedem kilometrov dolgem grebenu med obema vrhovoma te gore. Takrat je Lyon izgubil svojega najboljšega alpinista. V njegov spomin so posneli film »V vrtincu Himalaje«. Zgodovina zapadne stene Dru-ja je tako pisana, da je Guido Magnone lahko napisal celo knjigo o njej, saj je prvi uspešni vzpon trajal en cel teden in še to v dveh delih. Dve sto klinov so morali zabiti, da so si priborili pot preko te tisočdvestometerske stene. Žal, da Vignes, ki je rešil problem stene, tega ni dočakal; Francozi sami pa priznavajo, da je moralni zmagovalec te stene on, ki počiva na ledenem grebenu Nanda Devi.

Še okoli zadnjega stolpíča prečim in pod počmí sva. Mokre so in precej ledene in vse visi ven. Da, ta del stene pač zasluži svojo slavo.

Skoro poldne je že in teh tri sto metrov stopničastega plezanja nama je zlezlo v noge. Počivava na mali ploščadi. To je zadnje ravno mesto za dolgo časa in naslednji bivač bo morda v stopnih zankah.

Plezam po nekakem kotu; razčlemb ni, le v počí je rob, ki je še kar uporaben. Tudi klinov ni, le tam pod strehastim previsom gleda iz razpoke veliko rjavo uho. Take so te granitne počí, ki nosijo v opisih pripombo: »Athletic!« Tu je treba delati z zvijačo in s silo hkrati. Kolena, pesti, komolci, hrbet..., vse mora pomagati, da se prerineš kvišku. Sem že pri klinu. Ves zadihan ga vpenjam in stopam v stopne zanke. Škoda, da jih imava samo pet s seboj! Naslednji raztežaj se prične s streho. Klini, vponke, vse pomaga preko; ... vleci, spusti... uh, že zopet poč. Spet ista pesem, le da vrvi, ki so vpete v klinih pod streho, še težje teko. In stojišča zopet ni! Namestu njega debela aluminijasta klina; dodajam še stremena in to je vse možno udobje. Vse češče pogledujem navzgor, tja, kjer poč zapira velik previs. Nad njim je ključ smeri — »fissure Vignes«. To so vrata, ki držijo preko te stene, drugih tu ni. No, bomo že videli. Potem spet plezam, poč požira moje moči in voljo; ampak obojega sem si nabral obilno zalogo, ki ne bo tako kmalu izčrpana.

Dru z včrtano smerjo, fissure Vignes in bivak

Pod previsom mrzlično pripravljam stopne zanke za stojišče in pomagam Nadji za meno. Potem se oborožujem z vsem razpoložljivim materialom; vponke, stremena, vse mora iti z meno. Tako, sedaj lahko začnem! Tu je že problem splezati v previs in ne gre drugače, kot da se obrnem navzven in stopim v zanko, se povlečem navzgor in ven iz poč. Brrr... to je pa malo hud občutek; tako nekako, kot bi me nekdo pograbil in me potegnil ven iz stene. Pa samo za trenutek, ponovim še enkrat isto in že dosegam skrivenčene kline na robu. Divje vpenjam in se vlečem navzgor; hočem že vendarle videti, kaj je tam zgoraj. Moj pogled išče in najde — previsna, gladka poč, po kakih petnajstih metrih zaprta s čudnim zobom, ki štrli skoro meter daleč iz nje. Upam, da je zagozden blok in da bo tam stojišče. Ampak, do tja je treba še priti in to ne bo lahko, ker je desna stran precej poledenela. Ne vem nič, kako plezam. Vse skupaj je en sam velik napor, vse gre prosto, vrvi se tarejo spodaj v previsu skozi šest klinov in nočejo lepo teči. Pa nič ne pomaga, tu je treba navzgor in ker ne gre drugače, mora iti tako, in — gre.

Z glavo se dotaknem zoba in previdno sežem navzgor, da bi splezal nanj po zaslužen počitek. Toda roka išče zaman. Tam zgoraj ni nič, le oster rob se vleče navzgor in neha visoko nad menoj. S težavo zabijem slab klin, ki vsaj malo omili grenko razočaranje. Ni še počitka zame, kajti počji še ni konec. Najbrž tam visoko nad menoj, kjer štrli iz stene dolg, debel klin; tam bo stojišče ali bolje — »visišče«. Še dva klina, pa zopet prosto in . . . oh, kako je lepo prijeti star, preizkušen klin. Zdi se, da ti dober prijatelj ponuja roko v oporo. Vpnem se in sedaj šele vem, da sem preko. Divje veselje me navdaja. To je mešanica veselja, ponosa in radosti — občutek, ki je vreden več kot vse na svetu. Le, da tu ni mesta za to. Treba je naprej, čim više. Dan pa se nagiblje proti večeru in dva raztežaja više obstaneva. Lepa oporna poč držji do prislonjenega stolpiča in tu si pripravljava nočišče. Bolj slabo je; vse visi navzdol in prostora je tako strašno malo. V svitu zvezd pripravljava bivak. O udobju tu ni govora. Nadja čepi poleg mene in v roki ji gori kuhalnik na meto, jaz pa tlačim noge v luknjo med steno in stolpičem. Še pomožno vrvico okrog prsi in klin v steno, pa je naslanjač gotov. Zavijava se vsak v svojo vrečo za bivak in spanec prežene trudne misli. Vsaj za nekaj časa, dokler naju mráz ne bo zbudil.

*

Jutro je tako čudno sivo. Morda se mi le zdi ali pa se nekaj pripravlja. Tu sva 3400 metrov visoko. Samo še dobrih tri sto metrov plezanja, pa sva dobra; in kar je glavno, morala je tu visoka, ker je ključ smeri že globoko pod nama. Sedaj naprej! Za začetek je prečnica pod izrazito streho. Navzgor zabiti klini, to je vse. Pod streho je le gladka plošča, ki pada navzdol v prazno. Globina je tu prav opojna in skoro bi dejal, da vliwa človeku občutek sproščenosti in svobode. Ljubitelji globokih pogledov imajo tu ne sedemdeset, temveč sedem sto metrov zraka. Škoda, da je treba naprej! Prepenjam v desno in nato navzgor do stojišča. Hura! Prvo stojišče, na katerem lahko stojim z obema nogama, sicer z eno bolj slabo, ampak to je tu veliko razkošje. Ko pride Nadja za menoj, moram že v prečnico. Poševno navzgor me pripelje v kot, nad katerim se boči orjaški zob. Kakih pet metrov daleč štrli iz stene in, ko pritelovadiva po zajedji in po klinih preko plošče podenj, se nama zdi, da sva tu na varnem, čeprav stojiva zopet v zankah in si beliva glavo, kako naprej.

Po naključju pogledam iz stene. Kaj res? Skoraj ne morem verjeti očem. Pa je vendarle res! Iz sivih oblakov se spuščajo beli prsti in počasi zakrivajo očem snegove Mt. Blanca. Brevent tam preko doline je že skrit v sneženem pajčolanu. Beli zid se kar vidno približuje. Tudi Igle nad Chamonixom počasi tonejo v ta beli nič. Kot ogromen nepremagljiv nasprotnik se nama bliža in midva sva še kakih petdeset metrov pod mestom za bivak. Jasno nama je, da bo to tekma s časom in zato se brž požinem navzgor. Zob je tu odmaknjen kak meter od stene in po tem preduhu bo treba, potem

Foto A. Kunaver

Pod Chamoniškimi iglami. Zadaj Point Albert

(Na sliki levo Kunaver, desno Jeglič)

pa ven do zobove konice. Poizkusim enkrat, dvakrat — gre in kmalu sem zunaj. Izpostavljenost je naravnost fantastična, pa tu je sploh ne občutim; treba je naprej — navzgor. Toda nov nasprotnik mi stopi na pot, ko se dvignem še nekaj metrov po zajedi. Led je tu in gladka poč je brez razčlemb za kline. Poizkušam na vse načine, toda bleščeči led gladko odbija vse poizkuse?! Ves elan, vsa tehnika tu ne pomaga. Ne gre in ne gre. Kje je sedaj sonce, tisto toplo sonce, ki bi raztopilo v dobri uri ta peklenski led? Ni ga, za oblaki je, za temi gostimi sivimi oblaki, iz katerih lete drobne snežinke in z njimi mraz, pred katerim ni zavetja.

In — kaj res ne gre? Kaj je to res eden tistih trenutkov življenja, ko mora človek nemo skloniti glavo pred silo prirode? Da, to je tak trenutek, ko moraš nazaj! Ne, ne, saj ni mogoče; sedaj po vsem tem trudu, po dveh tretjinah stene...?

»Nazaj,« pravi led, »nazaj« snežinke in sivi oblaki! In moj jaz kloni pred dejstvi. Samo mokre oči, in občutek obupa, jeze in nemoči... To je vse, s čimer smem za trenutek izraziti svoja čustva. Toda samo za trenutek, potem so moje misli pri sestopu in pri snegu, ki se gosti bolj in bolj...

Tu ni mesta za klin, treba bo prosto nazaj. Niže na robu mi uspe zabiti specialni klin za spust na stojišče. Le centimeter ga je v špranji in, ker mora držati — drži. Potem slede spusti; jaz naprej,

za menoj Nadja in med tem že pripravljam nov spust. Sneg pada čedalje gosteje, se lepi na skalo, ki postaja gladka in spolzka.

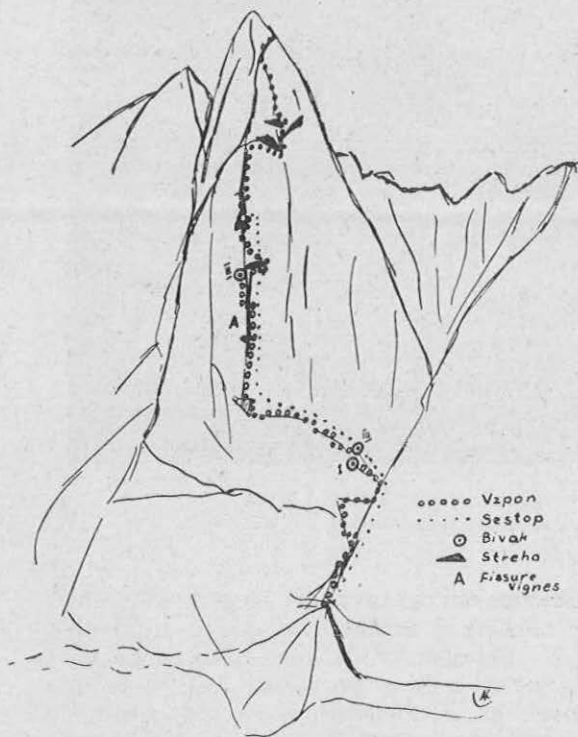
V klinovo uho vdevam pomožno vrstico. Tedaj pa... Zamolkel vzkrik. Ko se ozrem, visi Nadja z glavo navzdol sredi plati. Menda ji je med spuščanjem spodrsnilo na poledeneli skali, malo je

pomagal še nahrbtnik in obrnilo jo je na glavo.

»Se lahko postaviš pokonci?«

»Ne, ne gre!«

Visi samo na rokah, toda to ne more dolgo trajati. Sedaj je treba delati hitro, če izpusti vrvi...; do doma je več kot sedem sto metrov! Tu delujejo možgani bliskovito. Potem že plezam, ne, skoro plavam navzgor. Tu je šesta stopnja kot uhojena pot; kaj vse zmore človek, če je treba! Medtem govorim kot kolporter, da je že vse v redu, da sem že tam, da... da... Poganjam se navzgor do klinov, vpenjam, se spuščam navzdol, in zaniham na desno v plati. Sva že skupaj! Nadjo navežem na drugo vrvi, se spustim nazaj v kot in krčevito primem star, aluminijast klin, ki sem ga

včeraj tu zabil skoraj brez vzroka, pa potem ni šel ven.

»Spusti!« Top sunek mi strese telo, potem je končano. Vse je minilo tako hitro, da se komaj zavedam; sicer pa — naprej, ni časa za misli.

Spet stojiva na stojišču in vlačiva vrvi skozi klin in sneg z rahlim šumom zasipa steno. Raztežaj za raztežajem gre v globino in s trudom pridobljeni metri ostajajo nad nama.

Pozno popoldne je, ko doseževa vrh ozebnika. Treba bo bivakirati tu. Če bi naju v kuloarju ujela noč, bi bila skoraj izgubljena. Snega je že skoraj za ped, ko lezeva pod vrečo za bivak. Na nama je vse mokro in mraz noče ostati zunaj, sili v obleko in reže do kosti.

Poizkušava spat, pa je mraz le prehud. Obleka in oprema, vse je trdo. Zunaj pa mete, kot da sploh ne bo nikoli nehalo. Kazalci ure se svetijo skozi temo. Neprestano poslušam, če se ni ura ustavila;

tako neznansko počasi minevajo minute. Od časa do časa puhne plaz v ozebniku. In potem se začne usipati sneg v vsej steni. Pol kilometra gladkih platj nad nama otresa svoje belo breme, ki drsi nizdol in zasiplje polico in naju. Tako, še to po vrhu vsega!? Ampak, ne, ne dava se! Uprla se bova temu zahrbtnemu snegu, ki naju hoče uničiti! Lezem ven v metež in z gnevom kopljem in brcam to belo maso čez rob v temo. Potem še enkrat, in še, in še... Tako gre do jutra.

Izpod snega kopljeva vponke, kline in drugo ropotijo. Cepin sem pa tako celo noč držal v rokah, da ga ne bi izgubila. Okorno pospravljava bivak in se spuščava v ozebnik. Po njegovem boku sestopava navzdol in pod prst debelo ledeno skorjo iščeva razpok za kline. Sneži redkeje; menda si je nevihta skrhala zobe. Ni nama mar ledu, ki ga stena stresa s svojih pleč; hočeva dol, na ledenik, na sveže pobeljena pobočja, tja — kamor bo posijalo sonce in prineslo s seboj življenje in toploto.

Še čez zadnji skok in na ledeniku sva. Tisti trenutek popusti psihična napetost in mišice ohlapnejo in zaboje. Utrujeno vlečem vrvi iz klina in odkorakam nizdol po ledeniku. Za menoj se po svežem snegu vleče vrvi in pušča ravno sled, ki kaže pod zapadno steno Dru-ja; po njej se bom še vrnil in videl bom, kaj bo dejala stena.

Minil je mesec, morda dva in prišlo je pismo od Hermana Buhla: »... Potolaži se. Dva tedna za teboj sem bil v steni jaz, pa nisem prišel niti tako visoko kot ti. Morda bo drugič več sreče!«

Dru pa je še vedno tak, kot je bil; včasih bel, potem rumen in zlat v sončnih žarkih. Tam čaka vsakogar pošten in odkrit boj; in zato je ta boj lep, naj zmaga kdor koli!

To pa je prav tisto, kar iščemo v navpičnih stenah, v počeh in previsih, v snegu in viharju!

Rudo Goljak:

ISTRSKI RAZGLEDI

2. Markovec

Tam zadaj za Krasom je nebo zastrto z oblaki. Tam dežuje in v Alpah sneži. Morda sedajo tudi na ljubljanske strehe beli metuljčki in spreminjajo našo prestolnico v zimsko mesto. Morda, pravim, zakaj, tega tu natanko ne vem. Samo dozdeva se mi. Nad menoj je nebo jasno in obseva me sonce, ki še vedno greje. Vse naokoli je lep jesenski dan.

Stopam po poti za pešce ob asfaltirani cesti iz Kopra proti Semedeli, ki se spreminja v koprsko predmestje. Na desni valovi morje, ki se izgublja tam nekje ob Furlaniji. Na levi me spremlja živa meja, posajena z morskimi vrbami. Za njimi se širijo